

The Way of Representing the Discourse of Resistance in the Editorials of Abdulbari Atvan Based on Van Dyck's Ideological Square

Rahim Sorkhi¹, Touraj Zaynivand², Mohammad Nabi Ahmadi³, Majid Mohammadi⁴

1. Corresponding Author, Ph.D. Candidate of Arabic language and literature, Razi University, Kermanshah, Iran. E-mail: sorkhi12@yahoo.com

2. Professor of Department of Arabic Language and Literature, Razi University, Kermanshah, Iran. E-mail: t_zinivand56@yahoo.com

3. Associate Professor Department of Arabic Language and Literature, Razi University, Kermanshah, Iran. E-mail: mnabiahmadi@razi.ac.ir

4. Assistant Professor Department of Arabic Language and Literature, Razi University, Kermanshah, Iran. E-mail: m.mohammadi@razi.ac.ir

Article Info

Abstract

Article Type:
Research Article

Article History:

Received:
14, December, 2022

in Revised Form:
3, February, 2023

Accepted:
15, March, 2023

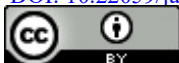
Published Online:
21, December, 2023

Critical Discourse Analysis (CDA) is one of the new trends in linguistic studies that examines language with a social function and implies the reproduction of social and political hegemony in the context of the text. The editorials of Abdulbari Atvan, a contemporary Palestinian journalist (1950), are one of the manifestations of the resistance discourse, which is dedicated to his protest and revelations against the Zionist regime and the arrogance front, and he tried to represent the ideologies of the fighting nations and their resistance at different linguistic levels. Theon Van Dijk (1998), one of the prominent theorists in the field of critical discourse analysis, emphasized that the speaker's worldview (ideology) can be represented in language; It expresses the theory of ideological square to analyze the linguistic dimensions of a text in macro construction. The current research aims to investigate the media discourse of Abdul Bari Atvan in the framework of Van Dyke's socio-cognitive model (1943) with descriptive-analytical method. The findings of the research show that Atvan's media discourse is a social action against the political-social situation of occupied Palestine and West Asian issues. The dominant ideology in Atvan's editorials is the ideology of resistance, which is established by being included in the media discourse. The final function of Atvan's verbal statements is to emphasize the positive points of the self (front of resistance) in opposition to other negative points (front of arrogance) and this is in line with the general strategy of producing Van Dyck's social-cognitive discourse method; Therefore, the approach of critical discourse analysis is the most specific linguistic tool to investigate the discourse of resistance.

Keywords: critical discourse analysis, Van Dyck, ideology, Raei Alyoum newspaper, Abdulbari Atvan

Cite this: The Author(s): Sorkhi, R. ; Zaynivand, T. ; Nabi Ahmadi, M. ; Mohammadi, M.: 2024. The Way of Representing the Discourse of Resistance in the Editorials of Abdulbari Atvan Based on Van Dyck's Ideological Square. Journal of ADAB-E-ARABI (Arabic Literature) (Scientific) Vol. 15, No. 3, Serial No. 37- Spring, (91-110).

DOI: [10.22059/jalit.2023.359824.612685](https://doi.org/10.22059/jalit.2023.359824.612685).

Published by: University of Tehran Press

1. Introduction

In addition to the arguments, sentences may have non-argument phrase of various kinds. The vocative phrase is one such phrase, which has not received much attention in the Persian linguistic literature. The vocative phrase, contrary to DP arguments, is not included in the argument structure of predicates. The vocative refers to the addressee of the sentence. Although the vocative form is one of the earliest structures the children acquire, it has been rarely studied syntactically. We will claim that the vocative is a syntactic object and should be part of the grammar. Therefore, it can be analyzed, as a constituent, like the other parts of the sentence. To do this, first it must be identified as a syntactic phrase, namely, the vocative phrase. The structure of this phrase, its feature composition and the position it occupies in the clause are among the questions that we tackle in the article. That the vocative phrase is not an argument of the verb seems to be why it has not received that attention it deserves in the linguistic literature. However, it is a phrase with a high frequency in everyday use of the language with interesting morpho-syntactic features. The phrase has several patterns; it can be realized as a common or proper noun, with or without an adjective. It can also be a pronoun.

2. Literature Review

Zwicky (1974: 787) defines the vocative by stating that "it is set off from sentence it occurs in by special intonation and it does not serve as an argument of a verb in this sentence. The vocative is first introduced by Moro (2001) as a syntactic object. Hill (2007; 2014), Espinal (2013) and Slocum (2016) analyze the internal structure of the vocative phrase for the first time. The complement of the vocative head is subject to the cross-linguistic variation (Stavrou, 2013). Languages usually tend to DP as the complement but there are some languages consider the NP as the complement. Longobardi (1994) believes DP to be argument. Hence, he concludes that The DP could not occupy vocative complement. In contrast to the syntactic point of view to the issue, speech act point of view considers the VocP to be a pragmatic phenomenon. From this point of view, the internal structure of the VocP is similar to the syntactic one but they are different in the features. The speech act (SA) point of view locates the VocP above the clause in the structure named Speech Act phrase (Speas and Tenny, 2003). The speech act head licenses the addressee.

The Vocative in the Persian has not been considered as a phrase and the vocative particle 'Ey' was thought to be a vocative preposition (Farshidvard, 2007: 234).

3. Materials and Methods

This is a descriptive-analytic and theoretical study. The data come from the colloquial register of Persian as reflected in the authors' intuition of the language. These data are collected from weblogs and dramas and scenarios. Also, nine linguists and one non-linguist native speaker were asked to evaluate the data. Some of the data were needed to be analyzed in a special context. Having collected the data, they were subjected to the minimalist analysis. Interpretable and uninterpretable features on the goal and the probe heads of the vocative phrase and determiner phrase were proposed. These features were shown to come into checking relation along the lines of Chomsky (2001).

4. Discussions and conclusion

The focus of research lies on syntactic characteristics of the vocative phrase. We consider the phrase a functional projection located above the DP. The former takes the DP as its complement but the determiner is usually absent from the vocative D. The uninterpretable D feature on the vocative head is checked by its corresponding interpretable feature on the D head and the uninterpretable Vocative case feature on the D head is checked by the vocative functional head through the Agree relation. Other morpho-syntactic features such as Phi[ϕ], definite [def] features are shown to be checked between the D head and the elements of the vocative phrase. The Phi[ϕ] include [2nd person] and [num]. The Phi[ϕ] features are originally interpretable on N. The uninterpretable Phi features on D are valued and checked against their counterpart on N. Therefore, the uninterpretable Phi features on Voc are valued and checked by their counterpart in D. The [def] feature on the Voc is intrinsic. Therefore, the definiteness of the Vocative DP is not related to determiners, in contrast to the argument. As a

The Way of Representing the Discourse of Resistance in the Editorials of Abdulbari Atvan Based on Van Dvck 93

result, the DP would be interpreted as a vocative DP in the LF. Given the vocative DP, we conclude that there are two kinds of DP: one is vocative and the other is argumental. These kinds of DPs have different properties. In addition to the internal structure, the position of the vocative phrase with respect to other constituents of the sentence is discussed in the article. This position is located in the periphery of the sentence between potential Topic and Focus position (Mauck and Zanuttinni, 2004; Slocum, 2010; 2016). However, the vocative phrase position, in the left periphery, is subject to the cross-linguistic variation. The phrase takes part in every sentence type. It may or may not co-indexed with one or more constituents of the sentence. The imperative sentence, especially the imperative subject, is always co-indexed with the VocP but they are not the same. Being co-indexed with an argument of the verb coding second person, it forms part of the sentence.

شیوه‌بازنمایی‌گفتمان مقاومت در سرمقاله‌های عبدالباری عطوان بر اساس مربع ایدئولوژیکی ون دایک

رحیم سرخی^۱، تورج زینی‌وند^۲، محمدنبی احمدی^۳، مجید محمدی^۴

sorkhi12@yahoo.com

t_zinivand56@yahoo.com

mnabiahmadi@razi.ac.ir

m.mohammadi@razi.ac.ir

۱. دانشجوی دکتری زبان و ادبیات عربی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران. رایانامه:

۲. نویسنده مسئول، استاد گروه زبان و ادبیات عربی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران. رایانامه:

۳. دانشیار گروه زبان و ادبیات عربی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران. رایانامه:

۴. استادیار گروه زبان و ادبیات عربی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران. رایانامه:

اطلاعات مقاله چکیده

تحلیل گفتمان انتقادی (نگفا)، یکی از گرایش‌های نوین مطالعات زبان‌شناختی است که به بررسی زبان با کارکردی اجتماعی پرداخته و بر نحوه‌باز تولید هژمونی اجتماعی و سیاسی در چارچوب متن دلالت می‌کند. سرمقاله‌های عبدالباری عطوان، روزنامه‌نگار معاصر فلسطینی (۱۹۵۰)، یکی از نمودهای گفتمان مقاومت است که به اعتراض و افشاگری‌های وی علیه این رژیم صهیونیستی و جبهه‌استکبار اختصاص یافته و در سطوح مختلف زبانی، سعی در بازنمایی ایدئولوژی‌های ملت‌های مبارز و مقاومت آنها داشته است. تتون ون دایک (۱۹۹۸) از نظریه پردازان برجسته حوزه تحلیل گفتمان انتقادی با تأکید بر این نکته که جهان‌بینی گفته پرداز (ایدئولوژی) قابلیت بازنمایی در زبان را دارد؛ تئوری مربع ایدئولوژیکی را برای تحلیل ابعاد زبانی یک متن در ساخت کلان بیان می‌کند. پژوهش حاضر بر آن است تا با روش توصیفی-تحلیلی، به بررسی گفتمان رسانه‌ای عبدالباری عطوان در چارچوب مدل اجتماعی-شناختی ون دایک (۱۹۴۳) بپردازد. یافته‌های پژوهش بیانگر آنست گفتمان رسانه‌ای عطوان، کنشی اجتماعی در برابر اوضاع سیاسی-اجتماعی فلسطین اشغالی و مسائل غرب آسیا است. ایدئولوژی مسلط در سرمقاله‌های عطوان، ایدئولوژی مقاومت است که با قرار گرفتن در گفتمان رسانه‌ای تثبیت می‌شود. کارکرد نهایی گزاره‌های کلامی عطوان در جهت تأکید نکات مثبت خودی (جبهه مقاومت) در تقابل با نقاط منفی دیگری (جبهه استکبار) بوده و این امر بر راهبرد عمومی تولید متد گفتمان شناختی-اجتماعی ون دایک منطبق شده است؛ از این رو رویکرد گفتمان‌کاوی انتقادی خاص‌ترین ابزار زبانی برای بررسی گفتمان مقاومت است.

نوع مقاله:

بحث علمی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۲/۰۳/۰۳

تاریخ بازننگری:

۱۴۰۲/۰۵/۲۲

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۲/۰۵/۳۱

تاریخ انتشار:

۱۴۰۳/۰۱/۳۰

واژه‌های کلیدی: تحلیل گفتمان انتقادی، ون دایک، ایدئولوژی، روزنامه رأی‌الیوم، عبدالباری عطوان.

استناد: سرخی، رحیم، زینی‌وند، تورج، احمدی، محمدنبی، محمدی، مجید: (۱۴۰۳). شیوه‌بازنمایی گفتمان مقاومت در سرمقاله‌های عبدالباری عطوان بر اساس مربع ایدئولوژیکی ون دایک: ادب عربی، سال ۱۶، شماره ۱، شماره پیاپی ۳۹، بهار، (۹۱-۱۱۰).

DOI: 10.22059/jalit.2023.359824.612685.

۱. مقدمه

گفتمان یکی از مهم‌ترین مفاهیم اندیشه مدرن در مطالعات میان‌رشته‌ای و چند بعدی است. تحلیل گفتمان انتقادی (تگفا)^۱، رویکردی نوین در تحلیل گفتمان است که در دهه‌های اخیر، در طیف وسیعی از پژوهش‌ها در رشته ادبیات به کار گرفته شده است. در این رویکرد، گفتمان صرفاً یک پدیده سازنده نیست بلکه محصول سایر پدیده‌ها نیز به شمار می‌آید. نکته محوری در این نوع تحلیل این است که گفتمان گونه مهمی از عملکرد اجتماعی است که دانش، هویت‌ها و روابط اجتماعی، از جمله مناسبات قدرت را باز تولید کرده و تغییر می‌دهد و هم‌زمان، سایر ساختارهای اجتماعی به آن شکل می‌بخشند (یورگنسن و فیلیس، ۱۳۸۹: ۱۲۸).

اگرچه رویکرد تحلیل گفتمان انتقادی (تگفا) رابطه زبان، قدرت، ایدئولوژی و گفتمان در متون رسانه‌ای و مسائل سیاسی-اجتماعی را در اولویت نخست دستور کار خود دارد و لیکن اگر بپذیریم که هر آنچه به زبان گفتار و نوشتار مربوط می‌شود در حوزه تحلیل گفتمان جای می‌گیرد، پس می‌توان ادبیات شفاهی و مکتوب ملت‌ها را ... در چارچوب تحلیل گفتمان انتقادی و نقد زبان‌شناختی تحلیل و تفسیر نمود و سبک فرد و دوره‌ای ادبیات را نیز با نگاه انتقادی، شناسایی و معرفی کرد. زبان، ایدئولوژی، جهان‌بینی و قدرت از مفاهیم بنیادی در تحلیل گفتمان انتقادی بوده و در تحلیل متون ادبی بسیار پررنگ واقع شده است. همچنان که رونالد کارتر^۲ نیز معتقد است واژه ادبیات را جدا از ایدئولوژی نمی‌توان به کار برد (آقاگل‌زاده، ۱۳۸۶: ۲۰).

در زبان‌شناسی، ایدئولوژی به مجموعه‌ای از عقاید، برداشت‌ها و ارزش‌های نظام‌مندی که در یک جامعه یا بخشی از آن جاری است اطلاق می‌شود. از آنجا که ایدئولوژی واسط میان ادبیات و سیاست بوده و نفوذ آگاهانه و یا ناآگاهانه آن در انسان برای اتخاذ مضامین و شیوه‌های نگرش انسان به جهان است؛ بنابراین هر اثر ادبی را می‌توان به گونه‌ای سیاسی دانست. تحلیل گفتمان انتقادی بر این اصل استوار است که کلیه متون در هر بافتی حتماً از لحاظ ایدئولوژیکی ساختمانده‌اند، لذا ناگزیر دارای ساخت ایدئولوژیکی هستند و این ساخت‌های ایدئولوژیکی اعم از ساخت ایدئولوژیکی «متون» و ساخت ایدئولوژیکی «زبان» می‌توانند به ساخت‌های اجتماعی و فرایندهایی که سرچشمه اصلی متون خاص هستند مربوط شوند.

ادبیات مقاومت^۳ مشتمل بر آن گونه از آثار ادبی - هنری است که در متن جاری زندگی توده‌ها در عرصه مقابله و ستیزه‌های اجتماعی ظهور یافته و به وجود می‌آید. مقوله و مواد این نوع از ادب با شاخصه ادب و فرهنگ مردمی، در واقع واگوی و حاوی ارزش‌هایی در راه اصلاح‌طلبی، پایداری، اعتراض، مقابله، چالش و درگیری و معارضة و بنیادگرایی است. زادگاه ادب مقاومت در بستر حوادث بوده و معمولاً در ناهمزیستی و مبارزه مردمی با استبداد حاکمیت داخلی و یا هجوم خارجی، در میان یک گروه، نخله، تبار و قوم و در گسترده‌ترین شکل آن در بین پیروان یک مکتب و مذهب یا ملت به وجود می‌آید (کمری، ۱۳۷۳: ۲۱).

1. Critical Discourse Analysis.
2. Ronald Carter.
3. Resistance literature.

عبدالباری^۱ عطوان (۱۹۵۰)، نویسنده، روزنامه‌نگار و تحلیل‌گر فلسطینی، متولد اردوگاه دیرالبلح^۲ در بخش غزه است. وی قبلاً رئیس و سردبیر روزنامه عربی القدس العربی بود که در لندن منتشر می‌شد. پس از اینکه این روزنامه از سوی یکی از شاهزادگان عرب خریداری شد، در سرمقاله‌ای از خوانندگان خداحافظی کرد و از القدس العربی کناره گرفت. او بعدها پایگاه خبری رأی‌الیوم^۳ را راه‌اندازی کرد و از آن زمان سرمقاله‌های خود را در این پایگاه می‌نویسد. متون مطبوعاتی، حوزه‌های اجتماعی هستند که تحت تأثیر تحولات اجتماعی-سیاسی در دوران خود بر اساس گرایش‌های ایدئولوژیکی خاص دست به بازسازی رویدادها زده و کاربرد ایدئولوژیکی زبان در آنها آشکار است. روزنامه‌ها از مهم‌ترین رسانه‌های جمعی هستند که به دنبال اثرگذاری بر مخاطبان و القای مفاهیم مورد نظر خود هستند. از آنجا که سرمقاله‌های یک روزنامه بازنمودی از نگاه ایدئولوژیک نویسنده آنهاست، لذا سرمقاله‌های عبدالباری عطوان از سال ۲۰۲۱ تا ۲۰۲۲ به عنوان نوعی از ادبیات مقاومت که به انتقاد از رژیم صهیونیستی و حامیان عربی و غربی آن می‌پردازد حائز اهمیت است. در حقیقت، بررسی این سرمقاله‌ها و تحلیل گفتمان آنها به منظور واکاوی لایه‌های پنهان و نهفته در متن و گفتمان دارای اهمیت است.

در این پژوهش سعی شده به پرسش‌های زیر پاسخ داده شود:

۱. شیوه گفتمانی منطبق بر الگوی گفتمان‌کاوی ون‌دایک در سرمقاله‌های عبدالباری عطوان چگونه به کار رفته‌اند؟
۲. عبدالباری عطوان با استفاده از چه راهبردهایی به تولید گفتمان مقاومت در سرمقاله‌های روزنامه رأی‌الیوم پرداخته است؟

۲. پیشینه پژوهش

مطالعات و پژوهشی در رابطه با تحلیل سرمقاله‌های عبدالباری عطوان صورت نگرفته است، اما در زمینه تحلیل گفتمان انتقادی ون‌دایک پژوهش‌های بسیاری صورت گرفته است که به تعدادی از آنها به طور نمونه اشاره می‌شود: یوسف‌آبادی در مقاله «بررسی مؤلفه‌های گفتمان‌مدار در مربع ایدئولوژیک سرودهای ملی کشورهای عربی حوزه شام بر اساس مدل ون‌دایک» (۱۳۹۸) به کشف و بررسی مؤلفه‌های گفتمان‌مدار سرودهای ملی کشورهای عربی لبنان، اردن، سوریه، فلسطین و عراق که منجر به ارائه هویت ملی در زبان می‌شود، پرداخته است. برجسته‌سازی نکات مثبت خود و حاشیه‌رانی نکات منفی دیگری، بیشترین درصد نظام گفتمانی این سرودها را به خود اختصاص داده و سطح معنی و ساخت گزاره‌ای از برجسته‌ترین سطوح گفتمانی این سرودهاست.

کلانتری خاندانی و همکارانش در مقاله «تحلیل گفتمان انتقادی توتیت‌های ترامپ بر اساس مدل ون‌دایک» (۱۳۹۹) بیان کرده‌اند که نقش و تأثیرگذاری شبکه‌های اجتماعی از جمله توییتر انکار نشدنی است. در پژوهش حاضر، توتیت‌های ترامپ بر پایه روش تحلیل گفتمان انتقادی

1. Abdul Bari Atwn
2. Deir al Balah
3. raialyoum.

ون دایک واکاوی شدند. یافته‌های پژوهش نشان داده‌اند که ترامپ در سطح معنایی از عناصر زبان‌شناختی بسیاری مانند مقوله‌بندی، قطب‌بندی، تعمیم دادن، ایجاد فاصله، مفهوم تلویحی، مبالغه و خلاف واقع بهره می‌گیرد. او همچنین، در سطح سبک به واژه‌گزینی و حذف عمدی برخی واژه‌ها می‌پردازد. افزون بر این، ترامپ در سطح استدلال، مقوله استدلال را با مغالطه‌کاری جبران می‌کند.

خویرد در مقاله «تحلیل اجتماعی - شناختی گفتمان نقایض جریر و اخطل بر اساس الگوی ون دایک» (۱۳۹۹) بیان کرده است که گفتمان متون ادبی از منظرهای مختلفی قابل بررسی است و سطوح گوناگون آن در ابعاد کلان و خرد مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. از جمله پدیده‌های ادبی زبان عربی که بر پایه برجسته‌سازی و حاشیه‌رانی بنا شده است، نقایض جریر و اخطل است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که برجسته‌سازی نکات منفی دیگری در هر دو نقیضه از بسامد بسیار بالایی برخوردار است، با این تفاوت که جریر به نسبت اخطل در استفاده از سطوح گفتمانی معنی، ساخت‌های صوری، دستور زبان و صورت‌های گفتمان، موفق‌تر عمل کرده است.

مقاله «تحلیل رجزهای امام علی (ع) و یهودیان در جنگ خیبر بر اساس مربع ایدئولوژی ون دایک» (۱۴۰۰) از فلاح است که رجزهای امام علی (ع) و یهودیان را در جنگ خیبر بر اساس مربع ایدئولوژی ون دایک در تحلیل گفتمان انتقادی مورد بررسی قرار می‌دهد تا ضمن کشف چگونگی بازنمود ایدئولوژی طرفین گفتگو، شناخت عمیق‌تر لایه‌های متن صورت گیرد. نتیجه این پژوهش نشان می‌دهد که در این رجزها، فضای تخاصم به وسیله راهبرد گفتمانی قطب بندی بین دو گروه امام علی (ع) و دشمنانش بازنمایی شده و هر قطب در رویارویی با رقیب در قالب ساختار کلامی رجز سعی دارد برتری خویش و ضعف رقیب را مورد تأکید قرار دهد.

امرابی در مقاله «تحلیل گفتمان انتقادی شعر نقائص بر اساس نظریه اجتماعی شناختی ون دایک (مطالعه موردی: نقیضه فرزدق و جریر)» (۱۴۰۱) به بررسی تحلیلی شعر نقائص پرداخته است. از نتایج پژوهش آن است که برجسته کردن نکات منفی دیگری در هر دو نقیضه شاعر، بسیار قوی‌تر از برجسته کردن نقاط مثبت خود بوده و در نتیجه روند دو قطبی‌سازی و فاصله بین خود و دیگری ایجاد شده است. شباهت ساختارهای صوری، گفتمان هر دو نقیضه را دارای زمینه‌های مشترکی قرار داده که دارای طرح‌های مشابه و تابع روابط قدرت و ایدئولوژی است.

بررسی پیشینه علمی این پژوهش نشان می‌دهد تحلیل گفتمانی سرمقاله‌های عبدالباری عطوان در روزنامه رأی الیوم تاکنون به طور خاص مورد بررسی قرار نگرفته است. بررسی شیوه بازنمایی ادبیات مقاومت در مطبوعات عربی با تأکید بر نحوه به‌کارگیری ایدئولوژی مقاومت در گفتمان رسانه‌ای رأی الیوم دارای اهمیت بوده و با توجه به اینکه تاکنون پژوهشی در این زمینه انجام نشده است، این پژوهش در نوع خود دارای نوآوری است.

۳. مبانی نظری پژوهش

۳-۱. تحلیل گفتمان^۱

واژه «گفتمان»^۲، واژه‌ای است که گسترده‌ترین بازه دلالت‌های ممکن را در عرصه ادبی و فرهنگی دارد؛ از رایج‌ترین معانی آن گفتگو، مکالمه و ارتباط کلامی است. گفتمان شیوه‌ای از تفکر است، پراکتیسی فرهنگی یا چارچوبی نهادی که به دنیا معنا و ساختار می‌بخشد. اهمیت گفتمان از آنجا ناشی می‌شود که انسان در زندگی روزمره خود دائماً متون اجتماعی گوناگونی را تولید می‌کند؛ وارد تعامل و گفتگو با دیگران می‌شود و ساختارهای سیاسی، اجتماعی و فرهنگی جامعه خود را می‌سازد. از آنجا که گفتمان مفهومی سیال و منعطف است می‌تواند در تحلیل مسائل و موضوعات اجتماعی کاربرد داشته باشد. تحلیل گفتمان، رویکردی چند رشته‌ای است که به تفسیر روابط پیچیده بین نوشتار، گفتار، شناخت اجتماعی، قدرت، جامعه و فرهنگ می‌پردازد (ون‌دایک، ۲۰۰۵: ۲۵). ون‌دایک^۳، گفتمان را شکلی از کاربرد زبان در گفتار و یا شیوه سخن گفتن دانسته و آن را متشکل از سه عنصر کاربرد زبان، به برقراری ارتباط میان باورها و تعامل در موقعیت‌های اجتماعی می‌داند (ون‌دایک، ۱۳۸۲: ۱۶). فرکلاف^۴، «گفتمان را چیزی فراتر از کاربرد زبان، چه به صورت زبان گفتاری و چه نوشتاری، عملی اجتماعی می‌داند» (آقاگل‌زاده، ۱۳۸۶: ۲). میشل فوکو گفتمان را متشکل از تعداد محدودی از احکام می‌داند که می‌توان برای آنها مجموعه‌ای از شرایط وجودی را تعریف کرد (سلطانی، ۱۳۸۴: ۴۰). تحلیل گفتمان ریشه در زبان‌شناسی^۵ دارد. اصطلاح «تحلیل گفتمان» نخستین بار در سال ۱۹۵۲ در مقاله‌ای از زبان‌شناس معروف انگلیسی زلیگ هریس^۶ به کار رفته است. وی در این مقاله با ارائه دیدگاهی صورت‌گرایانه، تحلیل گفتمان را صرفاً نگاهی ساختارگرایانه به جمله و متن برشمرد (بهرامپور، ۱۳۷۹: ۲۲). مطالعات گفتمانی بر این نکته تأکید دارد که کاربرد زبان و تفکر به شکل همیشگی و کارکردی در تعامل اجتماعی گفتمان متجلی می‌شود (ون‌دایک، ۱۳۸۲: ۷۲).

۳-۲. تحلیل گفتمان انتقادی

تحلیل گفتمان انتقادی (تگفا) از زبان‌شناسی انتقادی ناشی می‌شود؛ زبان‌شناسی انتقادی نه تنها مطالعه ساخت‌های زبانی و متون بلکه مطالعه مردم، سازمان‌ها و نهادهایی است که به انحراف مختلف صورت معانی متون را شکل می‌بخشند. در اواخر دهه ۱۹۷۹ (م) گروهی از زبان‌شناسان پیرو مکتب نقش‌گرای هالیدی^۷ فاوئر^۸، گونتر^۹ و... در دانشگاه ایست آنجلیایی نورویچ^{۱۰} انگلستان گرد هم آمدند. ایشان در مطالعات خود درباره کاربرد زبان، رویکرد زبان‌شناسی انتقادی را

1. Discourse analysis.

2. discourse.

3. van Dijk.

4. Norman Fairclough.

5. linguistics.

6. Zellig Harris.

7. Halliday.

8. Fowler.

9. Gunter.

10. Norwich.

برگزیدند و در کتاب قدرت و زبان (۱۹۷۹ م) این اصطلاح را به کار بردند. هدف آنان از وضع این اصطلاح، آشکار کردن روابط قدرت پنهان و فرآیندهای ایدئولوژیکی موجود در متون زبانی بود (آقاگل‌زاده و غیائیان، ۱۳۸۶: ۳۹). این رویکرد از زبان‌شناسی، زبان و گفتمان را در ارتباط با مسائل کلان جامعه از قبیل نهادهای اجتماعی، ایدئولوژی‌ها و جهان‌بینی‌های مرتبط با مراکز قدرت سیاسی و اجتماعی به کار گرفته‌اند. فرض بنیادی در نظریه تحلیل گفتمان انتقادی (تگفا) این است که رابطه بین صورت و محتوای گفتمان قراردادی نیست، بلکه این رابطه را محدودیت‌های فرهنگی، اجتماعی و سیاسی نهادهای صاحب قدرت تعیین می‌کنند؛ بنابراین تجزیه و تحلیل گفتمان در چارچوب زبان‌شناسی انتقادی عبارت از تجزیه و تحلیل ساخت‌های غنی شده از معانی ایدئولوژیکی است. تحلیل گفتمان انتقادی که مفاهیم بنیادین قدرت، زبان و ایدئولوژی را مورد بحث قرار می‌دهد، عبارت است از انتقال مفهوم ساختار از سطح جمله و روابط دستوری - همچون فعل، فاعل و مفعول - به سطح متن بزرگ‌تر؛ و تمام توجه آن، علاوه بر توضیح واحدهای ساختاری درون یک متن، به زبان کاربردی آن نیز معطوف است (میلز، ۱۳۸۸: ۱۷۱).

۳-۳. تحلیل گفتمان انتقادی ون‌دایک

تئون آندریانوس ون‌دایک^۱ (۱۹۴۳) زبان‌شناسی هلندی، یکی از مهم‌ترین نظریه‌پردازان حوزه تحلیل گفتمان انتقادی است. مطالعات وی اکثراً در حوزه‌های نژادپرستی، مطالعه بافت زبان، اخبار و ایدئولوژی می‌باشد. او مدارج علمی خود را در رشته زبان و ادبیات دانشگاه آزاد آمستردام^۲ طی کرده است. تحقیقات اولیه او درباره مطالعات زبان‌شناسانه ادبیات بود، اما خیلی زود به دستور متن و کاربردشناسی گفتمان روی آورد. وی بعدها تحقیقات خود را به همراه والتر کینش^۳ در حوزه روان‌شناختی و پردازش گفتمان پی گرفت (بهرامپور، ۱۳۸۲: ۶). ایدئولوژی، بن‌مایه شناختی اعضای یک گروه و طرح‌واره منسجم و ساخت‌مند است (ون‌دایک، ۲۰۰۶: ۱۱۷). ون‌دایک یک نظریه چندوجهی را مطرح می‌کند که به‌سان مثلثی، گفتمان، جامعه و شناخت اجتماعی را به هم ربط می‌دهد. ایدئولوژی در این رابطه مثلثی، شناخت‌های اجتماعی مشترک میان نهادها و گروه‌های جامعه را سامان‌دهی می‌کنند (ون‌دایک، ۱۳۸۲: ۱۲۴)؛ بنابراین، این ایدئولوژی‌ها هستند که پایه و اساس شناخت را برای مرز نگرش گروه‌های مختلف در جامعه و اهداف و علایقشان فراهم می‌سازند و چارچوب‌هایی اساسی برای سازمان‌دهی شناخت‌هایی اجتماعی را شکل می‌دهند. ون‌دایک در رویکرد خود، طرح‌واره‌هایی از روابط موجود بین ایدئولوژی، جامعه، شناخت و گفتمان پیشنهاد می‌کند، بدین معنی که تعامل اجتماعی در درون ساختارهای اجتماعی رخ می‌دهد و این تعامل اجتماعی به شکل متن و یا گفتمان متبلور می‌شود. از این‌رو ایدئولوژی را نظام باورها، ارزش‌ها و عقایدی می‌داند که می‌تواند مبنای کنش‌های اجتماعی چون زبان و اجتماع قرار گیرد (البحیری، ۱۹۹۷: ۴۱). وی راه را برای ایدئولوژی به‌مثابه باوری مثبت باز کرده و بر این باور است که اگرچه ایدئولوژی می‌تواند کارکرد منفی داشته باشد و در خدمت مشروعیت بخشی به ساختار

1. Teun Adrianus van Dijk.

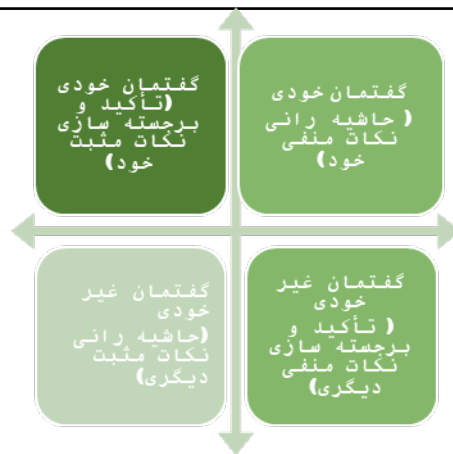
2. Amsterdam.

3. Walter Kinsch.

سلطه درآید؛ اما می‌تواند با مشروعیت بخشی به جریان‌های مقاومتی در برابر ساختارهای سلطه و نابرابری‌های اجتماعی قرار بگیرد. ون‌دایک همچون فرکلاف و وداک^۱، گفتمان و زبان را به مثابه نوعی از کنش اجتماعی^۲ تحت تأثیر ایدئولوژی می‌داند و بر این نکته تأکید می‌کند که گفتمان‌ها، نقش اساسی در بازتولید ایدئولوژی‌ها دارند و متون، عرصه بازتولید این ایدئولوژی‌هاست (قهرمانی، ۱۳۹۲: ۶۵). ون‌دایک در جریان مطالعات خود، ابزاری مفهومی به نام ساختار مربع ایدئولوژیکی را معرفی می‌کند که بنا بر اظهارات وی، تعیین‌کننده انتخاب استراتژی‌های ارجاعی است (Richardson, 2007: 15). نظریه ون‌دایک بیشترین کاربرد را در تحلیل جهان‌بینی گفته‌پرداز و قابلیت بازنمایی در زبان را دارد.

مربع ایدئولوژیکی، ویژگی دو انگاری متضاد گفتمان‌های رایج در جوامع را توضیح می‌دهد. عنوان مربع ایدئولوژیکی^۳ برگرفته از چهارضلعی است که به وجود آورنده توجیه وجود نابرابری در جوامع با ایجاد قطب‌بندی افراد به صورت «درون گروه یا خودی» و «برون گروه یا غیرخودی» و با استفاده از فرآیند مضاعف برجسته‌سازی وحاشیه‌رانی است. گفتمان‌های ایدئولوژیکی ویژگی‌ها و اعمال خوب «ما» و ویژگی‌ها و اعمال بد آن «دیگری» را با تأکید نشان می‌دهند. این گفتمان همچنین ویژگی‌ها و اعمال بد افراد «خودی» و ویژگی‌ها و اعمال خوب افراد «غیرخودی» را تخفیف می‌دهد (ون‌دایک، ۲۰۰۵: ۷۳۰). کنش‌گران زبان نیز در راستای همین طرح‌واره ایدئولوژیکی ون‌دایک، پیوسته در حال گروه‌بندی خود و دیگران هستند تا ضمن هویت‌دهی به کنشگران حاضر، بتوانند ویژگی‌هایی را به گروه‌های خودی و غیرخودی نسبت دهند. ون‌دایک در همین راستا مربع ایدئولوژیکی را معرفی نموده است که در این مربع «غیرخودی‌ها» از هر گروهی که باشند به گونه‌ای منفی معرفی و توصیف و «خودی‌ها» به گونه‌ای مثبت بازشناسانده می‌شوند. این امر از طریق بزرگ‌نمایی ویژگی‌ها و فعالیت‌های اجتماعی منفی «مال آن‌ها» و کم‌رنگ کردن ویژگی‌ها و فعالیت‌های اجتماعی مثبت «آن‌ها» و برعکس، بزرگ کردن ویژگی‌ها و فعالیت‌های مثبت «مال ما» و کوچک جلوه دادن ویژگی‌ها و فعالیت‌های منفی «مال ما» صورت می‌گیرد؛ بنابراین، در استفاده از استراتژی‌های ارجاعی، کلمات و عبارات مثبت برای ارجاع به «ما» به کار برده می‌شوند و واژگان منفی به «آن‌ها» ارجاع داده می‌شود. به طور کلی، اضلاع مربع ایدئولوژیکی عبارت‌اند از:

1. Wodak.
2. social practices.
3. Ideological Square.

مربع ایدئولوژیکی ون‌دایک

۴. تجزیه و تحلیل داده‌های گفتمان کاوی انتقادی سرمقاله‌های عبدالباری عطوان

رویکرد تحلیل گفتمان انتقادی، سیری تکوینی از تحلیل گفتمان در مطالعات زبان‌شناختی است که تحلیل گفتمان را به لحاظ نظری و روش‌شناختی از سطح توصیف متون به سطح تبیین ارتقاء داده و به لحاظ محدوده تحقیق نیز گستره آن را از سطح بافت موقعیت فرد به سطح کلان یعنی جامعه، تاریخ و ایدئولوژی وسعت بخشیده است. از این‌رو، ایدئولوژی‌ها پدیده‌هایی اجتماعی هستند که نیازمند تحلیل مفهومی در سطوح مختلف تئوریک می‌باشند. الگوی اجتماعی-شناختی ون‌دایک، رویکردی متمایز در تحلیل گفتمان هر متنی به شمار می‌رود. اکنون با توجه به آنچه از راهبردهای ون‌دایک برای تحلیل و بررسی یک متن ارائه شد، منتخبی از سرمقاله‌های عبدالباری عطوان در روزنامه رأی‌الیوم، مورد تحلیل و بررسی قرار می‌گیرد.

۴-۱. برجسته‌سازی قطب خودی (جبهه مقاومت)

اولین راهبرد ایدئولوژیکی برای گفتمان‌سازی مبارزه و مقاومت، قطب‌بندی ما (فلسطینی‌ها) و اسرائیلی‌ها (آنها) است، بدین شکل که عطوان و مردم مبارز فلسطین به منزله «ما» (خودی) و رژیم اشغالگر صهیونیسم و آمریکا قطب مخالف یا «آنها» (غیرخودی) هستند. عطوان در ادامه از فن‌های مکمل، یعنی فن‌بازنمایی گروه مثبت خودی و بازنمایی منفی گفتمان رقیب (رژیم‌های اشغالگر) بهره می‌برد. عبدالباری عطوان در متن سرمقاله‌های خود در بسیاری از موارد به برجسته‌سازی قدرت ایران (خودی) در برابر رژیم صهیونیستی و آمریکا (غیرخودی) پرداخته است و سعی کرده تا هویت ایران را در برابر هویت اشغالگر برجسته سازد: «المؤسسة الإسرائيلية العسكرية باتت على قناعة راسخة بأن إيران قوية وليست متعجلة في الوصول إلى اتفاقٍ نووي، وترفض تقديم أي تنازلات عن مطالبها المشروعة في التعويض ورفع الحصار والضمانات، والخيار الوحيد أمام «إسرائيل» هو التّعايش مع أيّ اتفاقٍ جديد يتم التوصل إليه، «لأنّه أفضل الشّرین»، ولتجنّب أيّ صدام مع الولايات المتحدة والدّول الخمس العظمى الأخرى المشاركة في هذه المفاوضات» (رأی‌الیوم، ۲۰۲۲/۰۱/۱۱). (ترجمه: ارتش اسرائیل اعتقاد راسخ دارد که ایران قوی است و عجله‌ای برای دستیابی به توافق هسته‌ای ندارد و ارائه هرگونه امتیازی را نمی‌پذیرد و اینکه تنها گزینه اسرائیل هم‌زیستی با هرگونه توافق جدیدی است؛ زیرا در انتخاب

میان بد و بدتر گزینه بد محسوب شده و باعث می‌شود از هرگونه برخوردی با آمریکا و قدرت‌های بزرگ پرهیز شود).

عطوان در این گفتار، به‌مثابه کنشگر گفتمان خودی با بیان جملاتی از زبان ارتش اسرائیل سعی دارد ادعای کند که خود اسرائیلی‌ها نیز بر این باور هستند که ایران کشور قدرتمندی است. لذا برای برقراری توافق هسته‌ای از مواضع خود کوتاه نمی‌آید و امتیازی را به رقبای خود نخواهد داد. عطوان با بیان عبارتهای «قناعة راسخة» و «ایران قویّه» سعی در قدرت‌بخشی به هویت ایران در زمینه استکبارستیزی دارد. کارکرد مثبت و قدرتیبخش صفات «راسخ و قویّه» برای برجسته‌سازی قطب ایران (خودی) از زبان گفتمان خودی روی می‌دهد. عطوان همچنین از شیوه‌های بازتولید سلطه در گفتمان، با برجسته‌سازی نکات مثبت خود، فرایند تولید و درک گفتمان را به صورت توأمان عملی می‌کند. با فرایند تولید گفتمان، سلطه وارد زبان می‌شود و روی ساختارهای زبانی تأثیر می‌گذارد و با فرایند درک گفتمان، سلطه، اذهان مخاطب را تحت تأثیر قرار می‌دهد (ون‌دایک، ۲۰۰۲: ۴۲). در سرمقاله‌ای دیگر نیز عطوان از جنبه‌های مثبت ایران (خودی) در برابر غیرخودی دفاع کرده و آن را برجسته‌سازی می‌کند: «ایران ستكون الرّابح الأكبر في حالة التوصل إلى اتفاق أو عدمه، لأنّها أصبحت «دولة حافّة نوويّة» وتملك كلّ الخبرات والمواد التي تؤهلها لصنع قنبلة نوويّة في غضون أسابيع إن لم تكن قد صنعتها فعلاً، مثلما تتوقّع العديد من مراكز الأبحاث الغربيّة، وباتت تملك ترسانة جيّارة من الصّواريخ الدّقيقة والمسيّرات المطوّرة، والأهم من كلّ هذا وذاك دورها ونفوذها الإقليمي القويّ المدعوم بأذرع عسكريّة تابعة لدول محور المقاومة الذي تتزعمه». (رأى اليوم، ۲۰۲۲/۰۱/۱۱) (ترجمه: ایران در هر صورت صرف‌نظر از دستیابی به توافق یا عدم توافق برنده بزرگ است؛ زیرا دولتی است که به مرحله گریز هسته‌ای رسیده است و تمام تجارب و مواد لازم برای ساخت بمب اتم طی چند هفته را در اختیار دارد. این در صورتی است که عملاً آن را نساخته باشد. همچنین زرادخانه عظیمی از موشک‌های دقیق و پهپادهای پیشرفته را در اختیار دارد. مهم‌تر از همه اینها نقش و نفوذ منطقه‌ای این کشور است که مورد حمایت بازوهای نظامی این کشور در محور مقاومت است.) در این پاراگراف عطوان با بیان عبارتی چون «الرّابح الأكبر» به نقش ایران در پرونده هسته‌ای اشاره دارد و در ادامه با بیان جملاتی که نشان‌دهنده قدرت مسلحانه ایران در منطقه است، سعی داشته جنبه‌های مثبت ایران را برجسته‌سازی نماید. وی در ادامه با بیان این دلیل که ایران به گریز هسته‌ای رسیده است، به تصویرسازی ذهنی قدرت ایران در ذهن مخاطب پرداخته و کارکرد مثبت و اقتداربخش کلمه «الرّابح» برای قطب ایرانی از گفتمان خودی روی می‌دهد. در این بند از سرمقاله عطوان «والأهم من كلّ هذا وذاك دورها ونفوذها الإقليمي القويّ المدعوم بأذرع عسكريّة تابعة لدول محور المقاومة الذي تتزعمه»، توصیف کنشگر ایران، گویای نگاه درست و مثبت درون گروهی (عطوان) و داوری درست در مورد ایران است. ایران در جایگاه کنشگر گفتمانی جبهه مقاومت به صورت قوی و با اقتدار بازنمایی شده؛ زیرا هویت وجودی و سیاسی ایران آشکار و مشخص است. عطوان با تعمیم بخشی ویژگی‌های مثبت ایران و بخش خودی، آنها را برجسته کرده است.

در سر مقاله دیگری عطوان در راستای برجسته‌سازی قطب خودی (لبنان) این‌گونه می‌نویسد: «لبنان مُحاصرُ الآن بثلاثِ حُرُوبٍ، قد تصل إليه السنة لهيبها... المقاومة اللبنانية الإسلامية التي يتزعمها «حزب‌الله» تُراقبُ الموقف عن كثب، وباتت قيادتها تُشعرُ أن لبنان وقع في مصيدة أمريكية إسرائيلية تمثلت في اتفاق ترسيم الحدود مثلما كشف لنا مصدرُ لبناني مُقربٌ منها، فالضمانات الأمريكية كانت وهميةً، وبهدف التّخدير، ونزع فتيل المُواجهة في مياه البحر المتوسط، وأكد لنا هذا المصدر، الذي لا نشك في مصداقيته، أن الأسابيع القليلة القادمة قد تشهد إحياءً للجهة الجنوبية اللبنانية بطريقةٍ أو بأخرى» (رأى اليوم، ۲۲/۱۱/۲۰۲۲). (ترجمه: در حال حاضر لبنان در محاصره سه جنگ قرار گرفته است و گاهی اوقات زبانه‌های آتش جنگ به لبنان هم می‌رسد...مقاومت اسلامی لبنان که حزب الله رهبری آن را بر عهده دارد و از نزدیک این موقعیت را رصد می‌کند، یک منبع موثق لبنانی نزدیک به حزب الله برای ما فاش کرد، اکنون رهبری آن احساس می‌کند که لبنان در تله آمریکایی- اسرائیلی گرفتار شده است که توسط توافقنامه تعیین مرز نشان داده می‌شود، از این رو ضمانت‌های آمریکایی‌ها خیالی است و با هدف گمراه کردن و خنثی کردن درگیری‌های در آب‌های مدیترانه، این منبع موثق برای ما تأکید کرد، در صداقت و اعتبار آن شکی نداریم که در چند هفته آینده ممکن است شاهد احیای جبهه جنوب لبنان از راه‌های دیگری باشیم.) عطوان با استفاده از راهبرد بزرگ‌نمایی که برای پربارتر کردن سرمقاله‌هایش و غنی‌تر کردن محتوای آن بکار برده، به بازنمایی نقاط مثبت خود (لبنانی‌ها) و بازنمایی منفی دیگری (آمریکا و اسرائیل) مبادرت ورزیده است. این امر علاوه بر تضاد ساختاری و معنایی که به وجود آورده، بر کاربرد ایدئولوژی محور ارزش‌هایی چون استقلال، مبارزه با ظلم و ستم و خنثی کردن توطئه‌های دشمنان و... به بافت نوشتاری عبدالباری عطوان، غنای بیشتری بخشیده است. وی با توصیف و برجسته‌سازی جایگاه لبنان در منطقه و خطراتی که این کشور را تهدید می‌کند، می‌گوید: «أن لبنان وقع في مصيدة أمريكية إسرائيلية تمثلت في اتفاق ترسيم الحدود مثلما كشف لنا مصدرُ لبناني مُقربٌ منها، فالضمانات الأمريكية كانت وهميةً، وبهدف التّخدير، ونزع فتيل المُواجهة في مياه البحر المتوسط». در این تصویرپردازی فضای سیاسی کشور لبنان، به گونه‌ای ترسیم شده که خواننده به راحتی آن را درک و تصور می‌کند. بیان تصویری مثبت از گروه خودی و تصویر منفی از گروه غیرخودی گفتمان ایدئولوژی حاکم بر سرمقاله عطوان را به هر مخاطبی به راحتی منتقل می‌کند. در گفتمان مطبوعاتی عطوان انسجام موضوعی که دیده می‌شود و استدلالی که در نوشته‌هایش بکار می‌برد، قدرت و ایدئولوژی موجود در سرمقاله‌هایش را نشان می‌دهد. هرچند این عبارات به تنهایی نمی‌توانند بیانگر افکار و اندیشه عطوان باشند.

۲-۴. بازنمایی منفی قطب غیرخودی

عطوان در سرمقاله دیگری، علاوه بر اینکه نکات مثبت ایران را برجسته می‌نماید، با استفاده از پیش‌انگاره‌هایی گفتمانی، با بیان نکات ضعف رژیم صهیونیستی و آمریکا برای برجسته‌سازی نکات منفی رقبای ایران نیز تلاش می‌نماید:

«نهم أن تُطلق دولة عظمى مثل الصين أو روسيا أو الولايات المتحدة، وحتى بريطانيا وفرنسا، مثل هذا التهديد، لكن أن تُطلقه دولة هزمتها صواريخ قطاع غزة البدائية في شهر أيار (مايو) في معركة «سيف القدس» (مساحة القطع ۱۵۰ ميلاً مربعاً)، وتجعل وزيرحربها يهرول إلى واشنطن طالباً سُحنات صاروخية عاجلة لتعويض مخزون قبية الحديدية النافذ رعباً من جولة ثانية، فهذا أمرٌ يُثير السخرية بكل ما تعنيه هذه الكلمة من معنى.» (رأى

الیوم، ۱۱/۱/۲۰۲۲) (ترجمه: قابل درک است که کشور بزرگی مانند چین، روسیه یا آمریکا چنین تهدیدهایی انجام دهد، اما اینکه از سوی دولتی صورت بگیرد که نوار غزه در ماه مه در نبرد شمشیر قدس آن را شکست داد، مضحک است؛ اما برای کشوری که از موشک‌های اولیه نوار غزه شکست خورده بود، در نبرد سیف القدس (مساحت نوار غزه ۱۵۰ مایل مربع) در ماه مه آن را پرتاب کند و وزیر جنگ خود را عجله کند. به واشنگتن که درخواست محموله‌های فوری موشک برای جایگزینی انبار گنبد آهنین فرسوده‌اش می‌کند، این دور دیگری از وحشت است).

کارکرد مربع ون‌دایک در این پاراگراف از سرمقاله عطوان نیز بارز است. بازنمایی منفی گروه غیرخودی و توصیف کنش آن، باعث برجسته‌نمایی گفتمان منفی شده است. عطوان با برجسته‌سازی نکات منفی رژیم صهیونیستی و با استفاده از ساختار فعلی و خبری در این بافت متنی، سعی در تخریب و به انزوا کشیدن این رژیم در برابر ایران دارد. وی با بیان اینکه اگر تهدید به جنگ از سوی کشورهای بزرگی مانند چین و روسیه صورت گیرد، قابل درک و تامل است، اما با تحقیر رژیم صهیونیستی و اشاره به اینکه دولتی است که حتی از پس جنگ داخلی هم بر نمی‌آید «لکن أن تطلقه دولة هزمتها صواريخ قطاع غزة البدائية في شهر أيار في معركة «سيف القدس»» (۱۱/۱/۲۰۲۲) به برجسته‌سازی این موضوع می‌پردازد که چگونه این رژیم می‌خواهد خود را وارد جنگی منطقه‌ای کند.

رویکرد دیگری که عطوان در نوشته‌هایش آورده: «دولة الاحتلال الإسرائيلي إنهمت بشكلٍ مُذِلٍّ في حرب السفن والناقلات، وتعرضت أكثر من سفينة إسرائيلية للقصف بصواريخ المُسبِرات الإيرانية الصنع في خليج عُمان وبحر العرب، وكان آخرها، قبل بضعة أسابيع، وظهرت نظريات عديدة تقول إن قصف السفن الإسرائيلية جاء رداً على قصف أهداف ومخازن أسلحة إيرانية في سورية. ربما لا يستطيع محور المقاومة الرد على القصف الإسرائيلي لأهداف في العمق السوري احتراماً للحليف الروسي، وتجنب إحراج، لعلاقات الرئيس فلاديمير بوتين القوية مع القيادة الإسرائيلية، ولهذا جرى نقل المعركة مع دولة الاحتلال إلى البحار المفتوحة حيث يُمثل النقل البحري أكثر من ۸۰ بالمئة من التجارة الإسرائيلية مع العالم وخاصة شرق آسيا، ولكن شل الحركة الجوية وضرب المطارات أمرٌ مُختلف» (رای الیوم، ۲۲/۱۲/۲۰۲۲) (ترجمه: رژیم اشغالگر اسرائیل در جنگ کشتی‌ها و نفتکش‌ها به طرز تحقیرآمیزی شکست خورد و بیش از یک کشتی اسرائیلی توسط موشک‌های پهپاد ساخت ایران در خلیج عمان و دریای عرب بمباران شد که آخرین آن چند هفته پیش بود. تئوری‌های بسیاری مطرح شد که نشان می‌داد بمباران کشتی‌های اسرائیلی در واکنش به بمباران اهداف و فروشگاه‌های تسلیحات ایرانی در سوریه بود.

چه بسا محور مقاومت در واکنش به هم‌پیمان روسیه و برای جلوگیری از شرمساری به دلیل روابط مستحکم رئیس‌جمهور ولادیمیر پوتین با رهبری اسرائیل و به همین دلیل نبرد با اسرائیل، نمی‌تواند به بمباران اهداف اسرائیل در عمق سوریه پاسخ دهد. قدرت اشغالگر به دریاهای آزاد منتقل شد، جایی که حمل و نقل دریایی بیش از ۸۰ درصد تجارت اسرائیل را تشکیل می‌دهد). استفاده هوشمندانه عطوان در «بحر العرب» با هدف ایجاد بار منفی ایدئولوژیکی در وجود مخاطب نسب به جبهه غیرخودی است. حال آنکه معنای صحیح آن خلیج فارس است که نویسنده با برعکس آوردن آن به استراتژی حاکم بر رابطه جبهه مقاومت و جهان عرب اشاره می‌کند.

«المطلوب أمريكياً وإسرائيلياً في الماضي الحاضر والمستقبل، هو رأس المقاومة وقيادتها وسلاحها، وفي ظلّ الحرب الأمريكية الإسرائيلية الحالية على إيران، الداعم الأكبر والوحيد للمقاومة» (۲۰۲۲ / ۱۱ / ۲۲) (ترجمه: آنچه مورد نیاز آمریکایی‌ها و اسرائیلی‌ها در گذشته، حال و آینده است، مقاومت، رهبری و سلاح‌های آن است. در پرتو جنگ کنونی آمریکا و اسرائیل علیه ایران، ایران بزرگ‌ترین و تنها حامی مقاومت است) عبدالباری عطاوان در این سرمقاله با هوشمندی تمام، به برجسته‌سازی و بیان تصویری مثبت و قدرتمند از گروه خودی (جبهه مقاومت) و تصویر منفی گروه غیرخودی (آمریکا و اسرائیل) پرداخته و تاکتیک ایدئولوژیکی برای بازنمایی منفی قطب غیرخودی در اینجا روی می‌دهد.

۳-۴. حاشیه‌رانی نکات منفی خود

عطاوان در بخشی از این سرمقاله خود «فامتلاک ایران لأسلحة نوویة لا یُسکَل تهديداً وجودياً لهذه الدول» (رای الیوم، ۲۰۲۲/۰۱/۱۱) (ترجمه: دستیابی ایران به سلاح اتمی تهدید موجودیتی برای این کشورها نیست)، با استفاده از واژه‌های گفتمان‌مدار در راستای ایجاد سلطه صلح‌آمیز برای گروه خودی بهره برده؛ واژه‌هایی چون «تهديداً وجودياً» که به لحاظ بار ایدئولوژیکی، ایجادکننده گروه‌های خودی و غیرخودی هستند و صراحتاً به دستیابی ایران به سلاح هسته‌ای اشاره داشته است، اما طبق توافقات بین‌المللی که ایران (هسته مرکزی جبهه مقاومت) در آنها شرکت دارد، کشور ایران توافق نموده که هرگز به ساخت سلاح اتمی اقدام ننماید و فقط در راستای فعالیت‌های صلح‌آمیز به غنی‌سازی اقدام کند. عطاوان در این عبارت بیان می‌کند که حتی اگر ایران به سلاح اتمی دستیابی داشته باشد، این امر تهدیدی برای جوامع بشری نخواهد بود و ایران به تعهدات بین‌المللی پایبند خواهد بود. با توجه به اینکه دستیابی به سلاح هسته‌ای برخلاف توافقات بین‌المللی ایران است و زیر پا گذاشتن این توافقات نکته منفی برای ایران محسوب می‌گردد، لذا عطاوان با به حاشیه راندن این نکته منفی سعی دارد تا از هویت ایران در برابر رقبا دفاع نمایند و این امر را هیچ‌گونه تهدیدی برای منطقه به حساب نیاورد. کارکرد مربع ایدئولوژیکی ون‌دایک در این قسمت از سرمقاله عطاوان نیز مشاهده می‌شود: «خاتماً نقول إننا کُنّا، وما زلنا، مع التقارب السوري التركي، وفتح صفحة جديدة بيضاء، ناصعة، ونؤمن بالنظرية التي تقول، لا عداوات دائمة، ولا أحقاد أبدية بين الدول والشعوب، ولكن على أساس قاعدة قوية لمصالحة، فمن أخطأ يجب أن يعتذر، ومن دمر يجب أن يُعيد إعمار ما دمره، ومن احتل أن ينسحب، أما تبويس اللحي لم يعد مقبولاً في القرن الواحد والعشرين، وفي المسألة السورية تحديداً.» (۲۰۲۲ / ۱۲ / ۴) (ترجمه: در خاتمه می‌گوییم که با نزدیک شدن سوریه و ترکیه و گشودن صفحه‌ای جدید، سفید و پاک از روابط بین این دو کشور گشوده شد، به این نظریه معتقدیم که نه دشمنی دائمی و نه ابدی وجود دارد و نه نفرت بین دولت‌ها و ملت‌ها وجود دارد، اما بر اساس یک پایه محکم برای روابط صلح‌آمیز، هر کس اشتباه کرد باید عذرخواهی کند، هر که ویران کرد باید آنچه را که ویران کرده است بازسازی کند و هر کس اشغال می‌کند باید عقب‌نشینی کند؛ اما این مسأله در قرن بیست و یکم و به‌ویژه در مسئله سوریه قابل قبول نیست.) عطاوان در این گزاره از سرمقاله‌اش، تقابلی را ایجاد می‌کند که در قالب ساختار صلح‌ترکیه و سوریه مطرح می‌شود و سپس با استفاده از ابزار زبانی شرایط صلح را برای هر کشوری

جز سوریه ضروری و لازم می‌داند. استراتژی حاکم بر این بند از سرمقاله عطوان، تأکید بر خوبی‌های گروه خودی (سوریه) و تخریب و بدی دیگران (ترکیه و هم پیمانانش) است. عطوان در گفتمان رسانه‌ای دیگری، به بازنمایی منفی گروه خودی پرداخته و توصیف کنش آن باعث برجسته‌نمایی گفتمان منفی عربی شده است: «حالة الصمت التي يعيشها لبنان حالياً قد تكون مؤقتة، ومُضَلَّلة، فالنار تحت الرماد، واتفاق ترسيم الحدود مع دولة الاحتلال الإسرائيلي الذي رعته الولايات المتحدة، ومبعوثها عاموس هوكشتاين لم تعد على اللبنانيين الذين عولوا عليها كثيراً بأى فوائد، ولن تلبّ الحد الأدنى من التوقعات بالرّخاء، وكانت «إسرائيل» هي المُستفيد الأكبر لأنّ الاتفاق «شرع» سرقتهما للغاز اللبناني» (۲۰۲۲/۱۱/۲۲) (ترجمه: وضعیت سکوتی که لبنان در حال حاضر تجربه می‌کند ممکن است موقتی و گمراه‌کننده باشد، زیرا آتش زیر خاکستر است و توافق‌نامه تعیین مرز با کشور اشغالگر اسرائیل با حمایت آمریکا و فرستاده آن، عاموس هوکشتاین، دیگر به نفع لبنانی‌ها نیست که بسیار بر آن تکیه کرد و حداقل انتظارات رفاه را برآورده نخواهد کرد و «اسرائیل» بزرگ‌ترین منتفع بود، زیرا این توافق دزدی گاز لبنان را «مشروعیت» کرد). سکوتی که گروه خودی (لبنان) در حال تجربه کردن است منفی بوده و لازم به ذکر است عطوان با استفاده از واژگان شفاف و زبانی ساده و روان به انتقال بار سنگین و تهدیدکننده جبهه خودی پرداخته و برجسته‌سازی نقاط ضعف قطب خودی نیز پرداخته است. در تقابل بین خودی و غیرخودی، تمام موجودیت کشور لبنان در برابر جبهه استکبار قرار می‌گیرد و این امر بر مربع ایدئولوژیکی ون‌دایک قابل انطباق است. در سطح کلان و با در نظر گرفتن نقش منفی اسرائیل از زبان عطوان و گفتمان حامی مقاومت و مبارزه عربی لبنانی، راهبردهای گفتمانی در سرتاسر این سرمقاله عطوان بازنمایی شده است.

۴-۴. حاشیه‌رانی نکات مثبت دیگری

عطوان در بخشی دیگر از سرمقاله خود با بیان این عبارت: «أما شن هُجوم على إيران مثلما كانت تُهدد طوال العشرين عاماً الماضية، فهو من عاشر المُستحيلات، وإذا تجرأت وفعلتها فستكون النتائج مُرعبة، وكارثية، ووجودية... والأيام بيننا.» (رأى اليوم، ۲۰۲۲/۰۱/۱۱) (ترجمه: اما حمله به ایران از جمله امور غیرممکن است و اگر جرأت کند و این کار را انجام دهد، نتایج وحشتناک، فاجعه‌بار و موجودیتی برایش در پی خواهد داشت.) وی به این نکته اشاره دارد که ارتش اسرائیل (غیرخودی) دارای قدرت حمله به ایران (خودی) است، اما این نکته مثبت رقیب را با تهدید ارتش اسرائیل به قبول عواقب حمله به ایران «النتائج مُرعبة، و كارثية، ووجودية» به حاشیه رانده و بی‌اهمیت جلوه می‌دهد و اذعان می‌دارد که اگر حمله‌ای از سوی اسرائیل به ایران صورت پذیرد، حتی مورد تأیید و حمایت آمریکا هم قرار نخواهد گرفت. «أى أمريكا، لن تدعم أى عدوان على إيران» (ترجمه: آمریکا، از هیچ تجاوزی به ایران حمایت نخواهد کرد) عطوان با بهره‌گیری توصیف کنشگر، شرایط ایران و حمله به آن را پویاتر نموده و مطرح می‌کند. عطوان با اشاره مستقیم به قدرت قطب مثبت خودی در دفع حمله و دفاع از امنیت کشورش، مخاطب را با فضای گفتمانی حاکم بر غرب آسیا آشنا کرده و به بازتولید گفتمانی مجدد دست می‌زند.

عطوان در گزاره ادبی دیگر می‌نویسد: «أرسلت الولايات المتحدة، التي رفض رئيسها جو بايدن دعوة رئيس الوزراء يمينت إلى واشنطن أو حتى الإتصال به عبر الهاتف، مستشارة للأمن القومي، جيك سوليفان، إلى تل

أییب لإبلاغ مضیفیه وزملائه المسؤولین الإسرائیلیین بأن بلادہ...» (رأی الیوم، ۱۱/۰۷/۲۰۲۲) (ترجمه: ایالات متحده که جو بایدن رئیس‌جمهور آن است از دعوت نخست‌وزیر بینیت به واشنگتن یا حتی تماس تلفنی با وی امتناع می‌ورزد، جیک سالیوان، مشاور امنیت ملی خود را به تل آویو فرستاد تا به میزبانان و هم‌تایان خود از مقامات اسرائیلی اطلاع دهد که کشورش آمریکا... گروه غیرخودی از ارتباط با هم‌تای خودش دوری می‌کند و عطوان این امر را به حاشیه رانده و به‌گونه‌ای بیان می‌کند که در ذهن خواننده سرمقاله عطوان به حاشیه رانده می‌شود.

در گزاره‌ای دیگر، عطوان به جنگ‌های اسرائیل (جبهه غیرخودی) اشاره دارد و همچنین با به کار بردن عبارت «وتجعل وزیر حربها یهرول إلی واشنطن طالباً سُحنات صاروخیة عاجلة لتعویض مخزون قبه الحدیدیة النَّافذ رُعباً من جولة» (رأی الیوم، ۱۱/۰۱/۲۰۲۲) به سپر موشکی «گنبد آهنین» اسرائیل اشاره دارد که به دفعات نتوانسته در برابر حملات لبنان و فلسطین مقاومت نماید. اشاره مستقیم عطوان به ضعف قطب غیرخودی (اسرائیل) در برابر حملات خودی، با هدف ایجاد بار منفی ایدئولوژیکی در وجود مخاطب است. عطوان با به تصویر کشیدن وضعیت اسرائیل در رویایی با جبهه مقاومت، به تولید گفتمانی می‌پردازد که سبب شفافیت معنا و انتقال آن به مخاطبش می‌شود.

۵. نتیجه

بررسی شیوه‌بازنمایی ادبیات مقاومت در مطبوعات عربی با تأکید بر نحوه به‌کارگیری ابزارهای زبانی و ایدئولوژی مقاومت در گفتمان رسانه‌های رأی الیوم بر اساس نظریه ون‌دایک بیانگر این نتیجه است که: گفتمان رسانه‌های عطوان، کنشی اجتماعی در برابر اوضاع سیاسی-اجتماعی فلسطین اشغالی و غرب آسیا است. به نظر نگارندگان ایدئولوژی شناختی-اجتماعی حاکم بر سرمقاله‌های عطوان، همان افکار و اندیشه‌هایی است که با کمک آنها، هر جامعه‌ای که مورد ظلم و ستم واقع شود، پیروز خواهد شد. در چهارچوب مربع ایدئولوژیکی، عطوان در سرمقاله‌هایش بر مقاومت گروه خودی تأکید کرده، درعین‌حال که نقاط ضعف آنها را در راه مبارزه با ظلم و ستم و آزادی‌خواهی نیز ذکر می‌کند و در ضلع دیگر نقاط قوت و مثبت رقیب را کمرنگ و بی‌اثر کرده و ضعف و کاستی‌های آنها را برجسته‌تر می‌نماید. عطوان از راهبردهای عمومی تولید گفتمان ایدئولوژیک در سرمقاله‌هایش با قطب‌بندی بین دو گفتمان عربی (خودی) و اشغالگران اسرائیلی (غیرخودی) استفاده کرده است. استراتژی‌های کلامی چون بازنمایی قطب مثبت خودی و بازنمایی قطب منفی دیگری، واژگان گرای، توصیف کنشگران و تعمیم بخشی در جهت تولید گفتمان ایدئولوژیکی برتری جبهه مقاومت و آزادی‌خواهی مردم فلسطین و آزادی‌خواهان در برابر استکبارگران به کار گرفته شده‌اند. کارکرد نهایی گزاره‌های کلامی عطوان، در جهت تأکید نکات مثبت ما (جبهه مقاومت) در تقابل با نقاط منفی آنها (جبهه استکبار) است که این امر بر راهبرد عمومی تولید متد گفتمان شناختی-اجتماعی ون‌دایک منطبق است.

منابع

- آقاگل‌زاده، فردوس (۱۳۸۶)، تحلیل گفتمان انتقادی، تهران، انتشارات علمی و فرهنگی.
آقاگل‌زاده، فردوس (۱۳۹۴)، زبان‌شناسی کاربردی و مسائل میان‌رشته‌ای، تهران، نشر علمی.

آفاگلزاده، فردوس و غیاثیان، مریم السادات (۱۳۹۱)، «رویکردهای غالب در تحلیل گفتمان انتقادی»، فصلنامه زبان و زبان‌شناسی، انجمن زبان‌شناسی ایران، دوره ۳، شماره ۱، صص ۳۵-۴۴.

البحیری، سعید (۱۹۹۷)، علم لغة النص: المفاهیم و الإتجاهات، ط ۲، بیروت، ناشرون.

بهرامپور، شبانعلی (۱۳۸۲)، تحلیل گفتمان: نظریه و روش، گروه مترجمان، تهران، نشر نی.

سلطانی، علی اصغر (۱۳۸۴)، قدرت، گفتمان و زبان، تهران، نشر نی.

عطوان، عبدالباری (۲۰۲۲/۰۱/۱۱)، رأی اليوم، کلمه رئیس التحرير: المؤسسة الإسرائيلية العسكرية باتت على قناعة راسخة.

_____ (۲۰۲۲/۰۱/۱۱)، رأی اليوم، کلمه رئیس التحرير: إيران ستكون الرأیح الأكبر.

_____ (۲۰۲۲/۱۱/۲۲)، رأی اليوم، کلمه رئیس التحرير: المقاومة اللبنانية الإسلامية التي يتزعمها.

_____ (۲۰۲۲/۰۱/۱۱)، رأی اليوم، کلمه رئیس التحرير: أن لبنان وقع في مصيدة أمريكية إسرائيلية.

_____ (۲۰۲۲/۰۱/۱۱)، رأی اليوم، کلمه رئیس التحرير: مثل هذا التهديد، لكن أن تطلقه دولة هزمتها صواريخ قطاع غزة البدائية في شهر أيار.

_____ (۲۰۲۲/۱۲/۲۲)، رأی اليوم، کلمه رئیس التحرير: دولة الاحتلال الإسرائيلي إنهزمت بشكلٍ مُدَلٍّ في حرب السفن والناقلات.

_____ (۲۰۲۲/۱۱/۲۲)، رأی اليوم، کلمه رئیس التحرير: المطلوب أمريكياً وإسرائيلياً في الماضي الحاضر والمستقبل.

_____ (۲۰۲۲/۰۱/۱۱)، رأی اليوم، کلمه رئیس التحرير: فامتلاك إيران لأسلحة نووية.

_____ (۲۰۲۲/۱۲/۲۴)، رأی اليوم، کلمه رئیس التحرير: التقارب السوري التركي، وفتح صفحة جديدة بيضاء.

_____ (۲۰۲۲/۱۱/۲۲)، رأی اليوم، کلمه رئیس التحرير: حالة الصمت التي يعيشها لبنان حالياً قد تكون مؤقتة.

_____ (۲۰۲۲/۰۱/۱۱)، رأی اليوم، کلمه رئیس التحرير: أما شن هجوم على إيران.

_____ (۲۰۲۲/۰۷/۱۱)، رأی اليوم، کلمه رئیس التحرير: أرسلت الولايات المتحدة، التي رفض رئيسها جو بايدن.

_____ (۲۰۲۲/۰۱/۱۱)، رأی اليوم، کلمه رئیس التحرير: لكن أن تطلقه دولة هزمتها صواريخ قطاع غزة.

قهرمانی، مریم (۱۳۹۲)، ترجمه و تحلیل گفتمان انتقادی، رویکرد نشانه شناختی، چاپ اول، تهران، نشر مؤلف.

کمری، علیرضا (۱۳۷۳)، درآمدی بر خاطره‌نویسی و خاطره‌نگاشته‌ها در گستره ادب مقاومت و فرهنگ جبهه، تهران، حوزه هنری سازمان تبلیغات اسلامی.

میلز، سارا (۱۳۸۸)، گفتمان، ترجمه فتاح محمدی، چاپ دوم، زنجان، نشر هزاره سوم.

ون‌دایک، تون. ای (۱۳۸۲)، تحلیل انتقادی گفتمان، گروه مترجمان پیروز ایزدی و دیگران، میرفخرایی، تهران، مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.

یورگنسن، ماریانه و فیلیپس، لوییز (۱۳۸۹)، نظریه و روش در تحلیل گفتمان، ترجمه هادی جلیلی، تهران، نشر نی.

Aghagolzadeh, Ferdous and Ghyathian, Maryam Al-Sadat (2012) "Dominant Approaches in Critical Discourse Analysis", Language and Linguistics Quarterly, Iranian Linguistics Association, Volume 3, Number 1, pp. 35-44. [In Persian].

Aghagolzadeh, Ferdous (2006) Critical Discourse Analysis, Tehran: Scientific and Cultural Publications.[In Persian].

Aghagolzadeh, Ferdous. (2014) Applied linguistics and interdisciplinary issues, Tehran: Scientific publication. [In Persian].

- Al-Bahiri, Saeed (1997) *Science of Linguistics: Al-Mufahim and Al-Itjahat*, Volume 2, Beirut: Nashrun. [In Persian].
- Atwan, Abdulbari (11/01/2022) Atwan, Abdulbari El-Yum vote, the words of the Editor-in-Chief: Iran Setkoon al-Rabah al-Akbar [In Arabic].
- Atwan, Abdulbari (11/01/2022) Today's vote, editor-in-chief's words: Iran's destruction of nuclear weapons.
- Atwan, Abdulbari (11/01/2022) today's vote, the editor's word: Al-Israeli Al-Askariyyah Foundation is based on firm conviction. [In Arabic].
- Atwan, Abdulbari (11/01/2022) Today's vote, the editor's word: Lebanon is caught in an American-Israeli trap. [In Arabic].
- Atwan, Abdulbari (11/01/2022) Today's vote, the words of the editor-in-chief: the Lebanese Islamic resistance that it claims. [In Arabic].
- Atwan, Abdulbari (11/01/2022) Today's vote, the words of the Editor-in-Chief: Like this threat, but the destruction of the state of rockets in the early Gaza Strip in the city of Aiyar. [In Arabic].
- Atwan, Abdulbari (11/01/2022) Today's vote, the words of the Editor-in-Chief: The current state of silence in Lebanon may be temporary. [In Arabic].
- Atwan, Abdulbari (11/01/2022) Vote of Elium, the word of the head of Tahrir: The Al -Ahtaralal al -Asraili Dullah is a blessing of the Prophet (pbuh). [In Arabic].
- Atwan, Abdulbari (11/01/2022) Elium Vote, the word of the Tahrir: Eslat al -Wahtat al -Mutahadi, the boss of the atmosphere. [In Arabic].
- Atwan, Abdulbari (11/01/2022) Rai Alyoum, the words of the Editor-in-Chief: But the attack on Iran. [In Arabic].
- Atwan, Abdulbari (11/01/2022) today's vote, the words of the editor-in-chief: Syrian-Turkish rapprochement, and the opening of a new white page. [In Arabic].
- Bahrapour, Shabanali (2012) *Discourse Analysis: Theory and Method*, Translators Group, Tehran: Ney Publishing. [In Persian].
- Ghaciani, Maryam (2012) *Translation and analysis of critical discourse, semiotic approach, first edition*, Tehran: Author's publication. [In Persian].
- Jorgensen, Mariane and Phillips, Louis (2009), *Theory and Method in Discourse Analysis*, translated by Hadi Jalili, Tehran: Ney Publishing. [In Persian].
- Kamri, Alireza (1994), *an introduction to memoir writing and memoirs in the field of resistance literature and front culture*, Tehran, Islamic Propaganda Organization's art field. [In Persian].
- Mills, Sarah (2008) *Dikhman*, translated by Fatah Mohammadi, second edition, Zanjan: Hazare Som Publication. [In Persian].
- Richardson, E. (2007). *Analyzing Newspapers: An Approach from Critical Discourse Analysis*. New York: Palgrave Publishing.
- Soltani, Ali Asghar (1384) *Power, Discourse and Language*, Tehran: Nei Publishing. [In Persian].

- Van Dijk Teun A (2005) Politics, Ideology, and Discourse, Elsevier Encyclopedia of Language and Linguistics. Volume on Politics and Language
- Van Dijk. Teun A. (2006) Ideology and discourse analysis, in Journal of Political Ideologies, 11/2.
- Van Dyke, Theon.E. (2012) Critical Analysis of Discourse, Pirouz Yazidi Translators Group and others, Mir Fakhraei, Tehran: Center for Media Studies and Research, Ministry of Islamic Culture and Education. [In Persian].